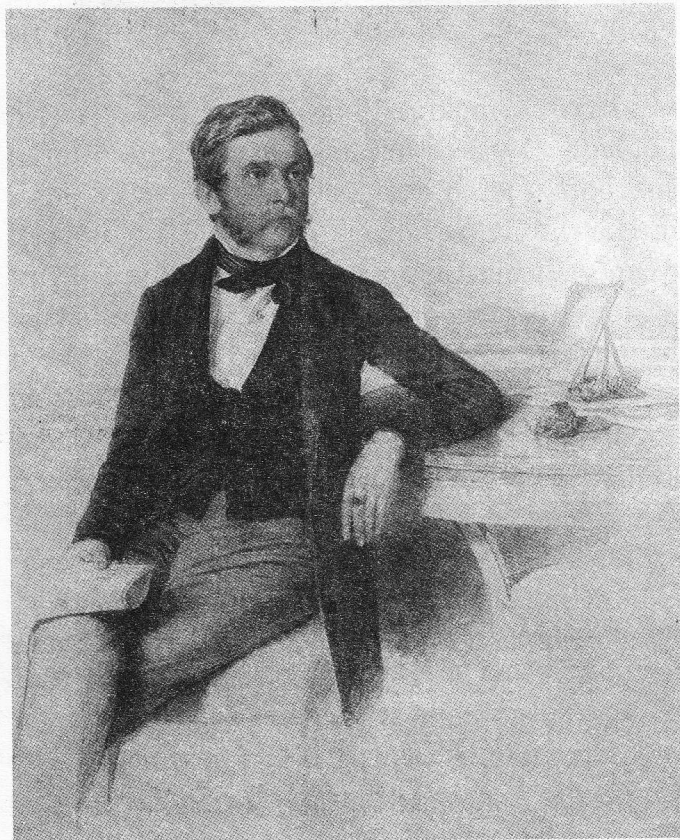

Draženka Majdak

LJUDEVIT FARKAŠ VUKOTINOVIĆ

Ljudevit Farkaš Vukotinić (1813.-1893.), Hrvatski povijesni muzej (sliku poklonio Oto Koritić-Mrazovečki, Križevci, 1899.)

Političar, pjesnik, botaničar, geolog, arheolog, jedna od istaknutijih osoba u stvaranju ilirskog pokreta i narodnog preporoda u Hrvatskoj, Ljudevit Farkaš Vukotinić i kasnije se isticao svojim znanstvenim radom. Značajan dio njegova života i rada vezan je uz Križevce, gdje osim državnčkih poslova, koje revno obavlja, sudjeluje u kulturnom životu. Za njegova boravka u Križevcima nastali su njegovi najplodniji književni radovi.

Rođen je 13. siječnja 1813. u plemićkoj obitelji Farkaš. Otac Mirko bio je vlasnik imanja Lovrečina kod Vrbovca. Ljudevit je bio najstariji sin, a imao je dva brata i dvije sestre. Stariji brat Aleksandar bio je blagajnik Križevačke županije.

Osnovno i gimnazijsko školovanje Lj. Vukotinić završio je u Zagrebu i Velikoj Kaniži, a filozofiju u Subotici. Pravo je studirao u Zagrebu i Požunu (Bratislavi). Još za vrijeme studija u Požunu postao je juratom baruna Ljudevita Bedekovića koji je sudjelovao u radu zajedničkog sabora. Od 1832. bio je i jurat grofa Janka Draškovića, svoga zaštitnika, te se tako pripremao za buduće djelovanje u političkom životu.

U Požunu i Beču Farkaš se upoznao s Gajem, Demetrom, Rakovcem, Kurelcem i drugima. Isticao se kao jedini plemić među njima. Preko Farkaša vjerojatno se s Gajevim krugom povezao i Drašković. Farkaš je pomogao u sastavljanju proglašenja kojim je Gaj 1834. izvijestio javnost da početkom iduće godine počinju izlaziti *Novine horvatske s prilogom Danicza Horvatzka, Slavonzska y Dalmatinszka*. Kao suradnik uključio se u rad novina.

Od 1834. Farkaš je zaposlen na raznim upravnim i sudskim dužnostima u Banskoj Hrvatskoj, vježbenik je pri Banskom stolu i kod odvjetnika Tadije Ferića u Zagrebu. Odvjetnički ispit položio je 1836. godine nakon čega ga veliki župan križevački Ljudevit Bedeković imenuje za podbilježnika te se seli u Križevce.

Kao književnik započinje već 1832. godine. Sa samo 19 godina napisao je igrokaz *Golub*. Početkom travnja 1835. u Daniczi mu izlazi pjesma, prva davorija, ratnička pjesma čiji početni stih glasi "Nek se hrusti šaka mala". Farkaš je bio pokretač gotovo svih književnih vrsta, od kritika, drama, davorija do novela i balada. S Dragutinom Rakovcem izdao je prvu antologiju domorodne poezije. Iako njegovi književni dometi nisu bili veliki, njegov utjecaj vidi se kasnije u Šenoinim djelima. Za boravka u Križevcima izdaje dvije historijske pripovijesti i zbirku *Pjesme* koje su dio važnijih djela nastalih za boravka u Križevcima.

U pismu Stanku Vrazu 17. ožujka 1838. obavještavao je Farkaš o osnivanju Društva čitatelja ilirskih u Križevcima. Tada u Križevcima žive Antun Nemčić i Albert Štriga, a dolaze im Kukuljević, Vraz, Gaj, Bogović i drugi ilirci. O čitaonici svjedoči i dopis Metela Ožegovića koji u Daniczi obavještava o osnivanju čitaonice u Varaždinu te spominje Karlovac i Križevce. O utemeljenju čitaonice u Križevcima nalazimo podatak 18. travanja, a s radom je započela 1. kolovoza 1839. godine.

Od 1840. Farkaš postaje veliki sudac u Moslavačkom kotaru te odlazi iz Križevaca. Nastavlja s političkim i kulturnim djelovanjem. U skladu s ilirskim idejama Ljudevit Farkaš obiteljsko je ime 1841. promijenio u Vukotinović. Zajedno s Rakovcem i Vrazom pokreće 1842. časopis Kolo s podnaslovom Članci za literaturu, umjetnost i narodni život. No, unatoč početnom uspjehu naišli su na teškoće, vjerojatno novčane, koje su otežale izlaženje, pa su izašla samo dva sveska. Iste godine Vukotinović je napisao spis Ilirizam i kroatizam u kojem ističe da je ilirizam orijentiran prema književnosti, a kroatizam je "život naš politički". U knjizi Ruže i trnje izlaze mu i feljtoni s opisom suvremene stvarnosti hrvatskog društva.

U spisu Nešto o pučkim školah (1844.) zagovarao je podizanje školstva, ustrojavanje škola, zalagao se za egzistenciju učitelja i sastavljanje valjanih udžbenika. Kao politički pisac napisao je 1845. raspravu Regni Slavoniae erga Hungarian legalis correlatio i historijskim argumentima se suprotstavio nastojanju Mađara da prisvoje donjoslavonske županije. Radio je i na nacrtu programa Narodne stranke. Kao križevački ablegat 1847. u Hrvatskom saboru održao je govor o potrebi uvođenja hrvatskog jezika kao službenog. Taj prijedlog podupro je i Kukuljević pa ga je Sabor jednodušno usvojio. Od tada je Vukotinović stalni izabrani zastupnik. Nije pomišljao na trajno odvajanje Hrvatske od Ugarske već je pristao uz austroslavističke ideje federalizacije i osuđivao je austrijsku politiku prema Hrvatskoj i Južnim Slavenima. I Vukotinović postaje poslanik u Požunu. Za rata s Ugarskom 1848. vrhovni je

zapovjednik četa za obranu domovine u Križevačkoj županiji. Zaustavio je povjerenika ugarske vlade generala Hrabovskog pri njegovu dolasku u Hrvatsku u blizini Gradeca (između Križevaca i Vrbovca). Zatočio ga je do dolaska bana Jelačića koji je odobrio da Vukotinović isprati generala sve do granice s Mađarskom. Kao major VI. bataljuna branio je granicu u Međimurju na Dravi.

Potkraj 1849. vraća se u Križevce gdje postaje predsjednikom Zemaljskog suda. Iako nije bio stručnjak, na nagovor prijatelja Josipa K. Schlossera, županijskog fizika u Križevcima, još prije 1848. počeo se baviti bilinstvom. U svom posljednjem političkom spisu, napisanom anonimno 1851. godine, Godina 1850. u Hrvatskoj i Slavoniji, dao je kritiku prilika koje su prethodile Bachovom apsolutizmu. Umirovljen je 1854. jer je uređivao na hrvatskom jeziku te se protivio uvođenju njemačkog jezika kao službenog. Optuživali su ga da je opasan panslavist i da mrzi Nijemce.

Nakon toga posvećuje se znanstvenom radu. S dr. Schlosserom proputovao je Primorje, Liku, Zagorje, Požešku kotlinu i druge krajeve i zajedno s njim izdaje Sylabusš, popis svih tada poznatih biljnih vrsta u Hrvatskoj, a prvi puta spominje i neke do tada nepoznate. Napisao je i nekoliko radova o Zagrebačkoj, Moslavačkoj i Kalničkoj gori te opisao vrste ruža u zagrebačkoj okolici. Autor je naše prve domaće geološke karte. Bavio se i pitanjima Darwinove teorije. Mnogo truda ulaže i na podizanje gospodarstva na svom imanju u Lovrečini. Po Njemačkoj i Francuskoj sakuplja spoznaje o vinogradarstvu i pivarstvu.

Nakon pada Bachovog apsolutizma postaje članom Banske konferencije 1860., a slijedeće godine imenovan je velikim županom Križevačke županije. Na toj dužnosti ostaje sve do 1867., kada je odbio proglasiti neustavnu naredbu o općoj vojnoj dužnosti bez saslušanja Sabora. O tome je pismom izvijestio kancelara Kuševića i kaže da će radije odstupiti nego proglasiti neustavnu odredbu. Otpust iz službe dobio je četiri dana kasnije. Po drugi put je bio otpušten zbog rodoljubne i pravne svijesti. Više nije radio u

državnim službama. U tom razdoblju piše posljednju zbirku stihova *Trnule*, nakon koje se više ne bavi književnim radom.

Kratko živi u Lovrečini, ubrzo prodaje imanje i seli u Zagreb. Nakon Hrvatsko — ugarske nagodbe član je opozicije u Saboru. Od 1871. kao kandidat narodnjaka, izabran je za zastupnika te će do kraja života biti u Saboru. Nakon 1873., poslije egzodusa narodnjaka iz Sabora, ostaje usamljen te pristaje uz unioniste. U Saboru više nikad nije govorio već je radio u raznim odborima. Sudjelovao je na velikoj svjetskoj gospodarskoj izložbi u Beču 1873. gdje promiče naše gospodarstvo.

Za života bio je članom mnogih društava i akademija u Hrvatskoj i u Europi te redoviti član JAZU. Iako u poodmakloj dobi, sa 78 godina obavlja dužnost predsjednika odbora na jubilarnoj

gospodarskoj izložbi u Zagrebu. Postao je počasni građanin Križevaca i Koprivnice. Umro je u Zagrebu 1893., a pokopan je u ilirskoj arkadi na Mirogoju. Svojim djelovanjem obilježio je i križevačku i hrvatsku prošlost.

LITERATURA

Znameniti Hrvati XIX. stoljeća (1992): (reprint), ur. Milan Grlović, Rijeka.

Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture (1980): Školska knjiga, Zagreb.

Enciklopedija Jugoslavije 8 (1971): Leksikografski zavod, Zagreb.

DELIĆ, P. (1982): Ilirska čitaonica u Križevcima, *Križevački zbornik II*, Križevci.